

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Господарське право»

на тему:

„Правовий режим іноземних інвестицій”

Студента 3 курсу ПР - 31 групи
Галузь знань 0304 «Право»
Напрямок підготовки
6.030401 «Правознавство»
Голоти Н.В.
Керівник: к.ю.н., доц. Вербіцька М.В.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Законодавство, що регулює режим іноземного інвестування в Україні.....	5
2. Поняття та види іноземних інвестицій.....	11
3. Об'єкти іноземного інвестування.....	13
4. Форми здійснення іноземних інвестицій.....	15
5. Державна реєстрація іноземних інвестицій.....	17
6. Правове становище іноземного інвестора. Підприємства з іноземними інвестиціями.....	20
7. Інвестиційні договори за участю іноземних інвесторів.....	24
8. Система гарантій для іноземних інвесторів.....	31
9. Правовий режим спеціальних (вільних) економічних зон.....	33
Висновки.....	43
Список використаних джерел.....	46

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інвестиційна діяльність – важливий аспект розвитку будь-якої держави, адже вирішення багатьох економічних та соціальних питань не можливо без розвитку інвестиційної діяльності. Інвестиції у сучасних умовах виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійніших механізмів соціально-економічних перетворень. Формування сприятливого інвестиційного клімату є головною передумовою активізації інвестиційної діяльності. За результатами нещодавно оприлюдненого Світовим Банком рейтингу Doing Business-2014, Україна посіла 112 місце з 189 досліджених економік світу [30]. Наслідки світової фінансово- економічної кризи значно зменшили внутрішні джерела надходження інвестицій та міжнародних фінансових вкладень. Для того щоб підвищити інвестиційну активність вітчизняних підприємств на державному рівні повинно бути сформовано та реалізовано виважену інвестиційну політику, забезпечено сприятливий інвестиційний клімат у країні. Одним із найважливіших інструментів державної підтримки інвестиційної діяльності та інструментом реалізації інвестиційної політики держави є належне регулювання інвестиційної діяльності та створення привабливих умов для інвесторів за допомогою правового регулювання інвестиційної діяльності. Дана проблема потребує розширеного аналізу та обґрунтування. З огляду на це актуальність комплексного дослідження правового регулювання інвестиційної діяльності є принциповою і беззаперечною. Усе це й обумовило вибір теми нашого дослідження, його зміст і структуру.

Метою дослідження є аналіз правового регулювання інвестиційної діяльності в контексті сучасного законотворення. Згідно поставленої мети, в

ході роботи необхідно вирішити такі дослідницькі завдання:

1. Розглянути поняття інвестиційної діяльності.
2. Охарактеризувати суб'єкти інвестиційної діяльності.
3. Проаналізувати інвестиційне законодавство України.
4. Окреслити шляхи вдосконалення нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні.

Об'єктом дослідження є законотворча діяльність держави щодо забезпечення ефективного правового регулювання інвестиційної діяльності.

Предметом дослідження – правові норми, які регламентують діяльність на інвестиційному ринку України.

Методи дослідження. У процесі дослідження та реалізації вищезазначених завдань використано системний аналіз наукового пізнання, аналізу і синтезу, індукції та дедукції; метод порівняльного аналізу; застосовано загальнонауковий та аналітичний методи, що забезпечило ґрунтовне вивчення правового регулювання інвестиційної діяльності.

Джерельна база. У ході наукового дослідження використано законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, укази Президента України та відповідні матеріали фінансових інститутів, підзаконні акти Міністерства фінансів України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, розробки і наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних учених.

Практичне значення. Результати роботи можуть бути використані у 5 підготовці до семінарських та практичних занять, а також для розробки матеріалів для конференцій, спецкурсів, тощо.

1. ЗАКОНОДАВСТВО, ЩО РЕГУЛЮЄ РЕЖИМ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Зусилля України як молодої незалежної держави інтегруватися у світове співтовариство відбувається в умовах реформування відносин власності і структурної перебудови економіки всередині країни. Велике значення як стимулятора розвитку ринкових відносин за цих умов набуває залучення і оптимальне використання інвестицій, в т. ч. іноземних.

Переваги іноземних інвестицій над іншими видами економічної допомоги незаперечні. Вони виступають додатковим джерелом інвестування у вітчизняне виробництво, його модернізацію, розробку та запровадження нових технологій (не збільшуючи при цьому зовнішнього боргу країни, а навіть сприяючи отриманню коштів для його погашення), а також завдяки виробничій та науково-технічній кооперації забезпечують інтеграцію вітчизняної економіки у світову.

Потреба української економіки в іноземних інвестиціях набагато більша, ніж їх фактичне вкладення. Причин такого становища чимало. Значну роль у залученні іноземних інвестицій в Україні відіграє якість правового регулювання іноземних інвестицій та його стабільність.

Правовий режим іноземного інвестування в Україні регулюється національним законодавством України та міжнародними договорами України, що після їх схвалення Верховною Радою України імплементуються у національне законодавство.

Національне законодавство, що визначає правовий режим іноземного інвестування, базується на нормативних актах господарського законодавства, які вивчалися в курсі “Господарське право”.

До них слід віднести:

Конституцію України, зокрема її положення по забезпечення державою соціальної орієнтації економіки України та гарантування захисту прав усіх

суб'єктів, в т. ч. права власності (ч. 4 ст. 13), права приватної власності (ст. 41), права громадян на підприємницьку діяльність (ст. 42) та ін.;

Закон України “Про підприємництво” від 7 лютого 1991, щодо форм, основних засад і порядку здійснення підприємницької діяльності в Україні;

Закон України “Про власність” від 7 лютого 1991 р. щодо створення державою рівних умов усіх форм власності та гарантій їх захисту;

Закон України “Про підприємства в Україні” від 27 березня 1991 р. щодо основних засад створення, функціонування та припинення діяльності підприємств в Україні;

Закон України “Про цінні папери та фондову біржу” від 18 червня 1991 р. щодо порядку випуску та обігу цінних паперів в Україні;

Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18 вересня 1991 р. щодо загальних засад здійснення інвестиційної діяльності в Україні незалежно від її суб'єктів;

Закон України “Про господарські товариства” від 19 вересня 1991 р. щодо основних засад створення та діяльності цих товариств;

Закон України “Про дію міжнародних договорів на території України” від 10 грудня 1991 р.1 щодо умов і порядку дії таких договорів в Україні;

Закон України “Про оренду державного та комунального майна” від 14 березня 1995 р.2 щодо порядку надання в оренду майнових комплексів державних і комунальних підприємств;

Закон України “Про промислово-фінансові групи в Україні” від 21 листопада 1995 р. щодо порядку створення та функціонування транснаціональних промислово-фінансових груп в Україні;

Закон України “Про приватизацію державного майна” від 19 лютого 1997 р. щодо права іноземних суб'єктів господарювання виступати в ролі покупців у процесі приватизації та порядку набуття ними права власності на об'єкти приватизації, щодо повноважень органів приватизації (Фонду державного майна, його регіональних відділень та представництв) виступати з боку держави засновниками підприємств зі змішаною формою власності.

Закон України “Про лізинг” від 16 грудня 1997р.¹ щодо порядку здійснення лізингових операцій в Україні та інші закони;

Декрет Кабінету Міністрів України “Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств” від 31 грудня 1992 р.⁵ щодо особливості створення та діяльності спільних підприємств, в яких беруть участь державні суб'єкти господарювання;

Указ Президента України “Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії” від 19 лютого 1994 р. щодо порядку створення та діяльності інвестиційних фондів та інвестиційних компаній;

інші нормативні акти, що регулюють основні засади здійснення господарської діяльності в Україні.

Розділ інвестиційного законодавства що визначає режим іноземного інвестування містить нормативні акти, в тій чи іншій мірі спеціально присвячені цьому питанню. До них належать:

Закон України “Про режим іноземного інвестування” від 19 березня 1996 р., що визначає особливості режиму іноземного інвестування на території України (як уже згадувалося, це третій з моменту набуття Україною незалежності нормативний акт, що регулює пов'язані з іноземним інвестуванням питання; першим нормативним актом такого характеру був Закон України “Про іноземні інвестиції” від 18 вересня 1991 р., дію якого було призупинено Декретом Кабінету Міністрів України “Про режим іноземного інвестування” від 20 травня 1993, що діяв до набуття чинності однойменним законом від 19 березня 1996 р.);

Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 р., який визначає іноземне інвестування як різновид зовнішньоекономічної діяльності та встановлює особливості, принципи та (Норми здійснення останньої;

Закон України “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” від 13 жовтня 1992 р., що визначає правові засади створення та функціонування таких зон;

Закон України “Про концесії” від 16 липня 1999 р.;

Митний кодекс України від 12 грудня 1992 р., що визначає порядок обкладення митом валютних та майнових цінностей, які ввозяться в Україну, в т. ч. товари, що ввозяться іноземним інвестором для реалізації чи власного споживання;

Закон України “Про правовий статус іноземців” від 4 лютого 1994 р., що визначає особливості правового становища іноземних громадян в Україні, в т. ч. іноземних інвесторів – фізичних осіб;

Закон України “Про операції з давальницькою сировиною в зовнішньоекономічних відносинах” від 15 вересня 1995 р., що визначає особливості здійснення таких операцій на території України;

Декрет Кабінету Міністрів України “Про управління майном, що є у загальнодержавній власності” від 15 грудня 1992, який передбачає необхідність отримання Фондом державного майна України згоди галузевого міністерства (відомства) на створення спільних підприємств (за участю іноземного інвестора) будь-яких організаційно-правових форм, до статутного фонду яких передається майно, що державною власністю;

Декрет Кабінету Міністрів України “Про державне мито” від 18 грудня 1992 р., що встановлює ставки державного мита;

Декрет Кабінету Міністрів України “Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств” від 31 грудня 1992, що забороняє державним підприємствам створювати та брати участь у підприємницьких структурах і визначає, що правонаступниками державних підприємств стосовно суб'єктів підприємницької діяльності зі змішаною формою власності (в т. ч. спільних підприємств за участю іноземних інвесторів) є державні органи приватизації;

Декрет Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” від 19 лютого 1993 р.;

Указ Президента України “Про утворення Національного агентства України з реконструкції та розвитку” від 2 червня 1996, який передбачив створення такого агентства та визначив його функції (формування та реалізація державної політики щодо залучення та використання кредитів, грантів, міжнародної технічної та гуманітарної допомоги, іноземних інвестицій);

Указ Президента України “Про Консультативну раду з питань іноземних інвестицій в Україні” від 11 травня 1997 р.;

Указ Президента України “Питання Палати незалежних експертів з питань іноземних інвестицій” від 14 травня 1997 р.;

Указ Президента України “Про Положення про Національне агентство України з питань розвитку та Європейської інтеграції” від 23 квітня 1998, відповідно до якого це агентство має здійснювати міжвідомчу координацію з питань міжгалузевого економічного та соціального співробітництва України з Європейським Співтовариством, брати участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері з міжнародними фінансовими організаціями з метою залучення кредитів, міжнародної технічної допомоги та іноземних інвестицій;

Указ Президента України “Про деякі питання іноземного інвестування” від 7 липня 1998;

Постанова Кабінету Міністрів України “Про Концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні” від 14 березня 1994 р. № 1672; такі зони створюються законами України (наприклад, закони “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності у Закарпатській області” від 24.12.1998 р. та “Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області” або Указом Президента України, який видається відповідно до Перехідних положень Конституції

України (наприклад, Указ Президента України “Про спеціальну економічну зону “Славутич” від 18.06.1998 р. № 657)5;

“Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій», затв. постановою Кабінету Міністрів України від 7 серпня 1996 р.;

Постанова Кабінету Міністрів України “Про порядок видачі, обліку і погашення векселів, виданих під час ввезення в Україну майна як внеску іноземного інвестора до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями, а також за договорами (контрактами) про спільну інвестиційну діяльність, та сплати ввізного мита у разі відчуження цього майна” від 7 серпня 1996 р.;

Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку визначення продукції власного виробництва підприємств з іноземними інвестиціями” від 5 вересня 1996 р.;

Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора” від 30 січня 1997 р. № 112;

Наказ Фонду державного майна України “Про затвердження Положення про порядок здійснення підготовки до приватизації та продажу часток (паїв акцій), що належать державі в майні підприємств з іноземними інвестиціями та господарських товариств” від 22 серпня 1997 р. № 9132;

Наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України “Про затвердження Положення про форми зовнішньоекономічних договорів (контрактів)” від 5 жовтня 1995 р. № 753.

2. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Іноземними інвестиціями визнаються цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку.

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;

- валюти України:

- а) при реінвестиціях в об'єкт первинного інвестування чи в будь-які інші об'єкти інвестування відповідно до законодавства України за умови сплати податку на прибуток (доходи);

- б) при первинному інвестуванні, якщо валюту України придбано за іноземну валюту на міжбанківському валютному ринку України;

- в) при вкладенні коштів в об'єкти приватизації за умови подання державним органам приватизації відомостей про джерела надходження таких коштів;

- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;

- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) в статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства Інших країн), виражених у конвертованій валюті;

- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками та мають вартість у конвертованій валюті, підтверджену згідно з законами (процедурами) країни інвестора чи міжнародними торговельними звичаями;

- будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора чи міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена

експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;

- прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства чи договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;

- інших цінностей відповідно до законодавства України.

Іноземні інвестиції та інвестиції українських партнерів, включаючи внески до статутного фонду підприємств, оцінюються в іноземній конвертованій валюті та у валюті України за домовленістю сторін на основі цін міжнародних ринків або ринку України.

Перерахування інвестиційних сум в іноземній валюті у валюту України здійснюється за офіційним курсом валюти України, визначеним Національним банком України.

3. ОБ'ЄКТИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

Іноземні інвестиції можуть вкладатися в будь-які об'єкти, інвестування в які не заборонено законами України, а саме:

- основні фонди діючих підприємств та об'єктів соціального призначення (щодо їх реновації впровадження нової техніки та новітніх технологій);

- основні фонди новостворених підприємств (виробничих потужностей) та об'єктів соціального призначення;

- оборотні кошти підприємств та організацій усіх сфер і галузей народного господарства;

цінні папери;

цільові грошові вклади;

науково-технічна продукція;

інтелектуальні цінності;

інші об'єкти власності, в т. ч. майнові права. Слід зазначити про наявність законодавчих обмежень щодо деяких об'єктів. Так, ст. 13 Конституції України встановлює, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Земля, що є основним національним багатством, перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю в Україні можуть набувати та реалізовувати лише громадяни України, юридичні особи та держава. Відповідно до ст. 6 Земельного кодексу України іноземним громадянам та особам без громадянства не надаються у власність земельні ділянки, а ст. 114 цього ж Кодексу забороняє купівлю-продаж, дарування, заставу, самовільний обмін земельних ділянок. Отже, вкладаючи кошти в нерухомість на території України, іноземні інвестори мають враховувати, що земельні ділянки, в т. ч. під будинками та спорудами, можуть їм належати, як правило, на праві

користування або оренди. Лише згідно з пунктами 1 і 2 Указу Президента України “Про приватизацію автозаправних станцій, що реалізують пально-мастильні матеріали виключно населенню” від 29 грудня 1993 № 612 іноземні громадяни, особи без громадянства та юридичні особи іноземних держав мають право набувати у процесі приватизації право власності на такі станції і земельні ділянки, на яких вони розташовані.

Положення ст. 13 Конституції України про виключну власність народу України на різні види природних ресурсів конкретизуються в інших актах спеціального законодавства (ст. 4 Кодексу України про надра, ст. 6 Водного кодексу України, ст. 6 Лісового кодексу України та інших).

4. ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у різноманітних формах, а саме шляхом:

- часткової участі у підприємствах чи інших організаціях корпоративного типу, що створюються спільно з українськими юридичними та фізичними особами, чи придбання частки діючих підприємств; при цьому можуть використовуватися усі згадані організаційно-правові форми господарських організацій корпоративного типу (господарські товариства, виробничий кооператив, господарське об'єднання, промислово-фінансова група);

- створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, у порядку, передбаченому Законом України “Про підприємства в Україні”;

- створення філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб; представництва Іноземних суб'єктів господарської діяльності, що відкриваються в Україні, повинні реєструватися згідно зі ст. 5 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”; порядок реєстрації визначається Інструкцією про порядок реєстрації представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні, затвердженою наказом Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України від 18 січня 1996 р. № 30;

- придбання у власність діючих підприємств повністю;

- не заборонене законами України придбання нерухомого чи рухомого майна, включаючи будинки квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;

- придбання самостійно або за участю українських юридичних чи фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;

- придбання інших майнових прав;

- в інших формах, які не заборонені законами України, в тому числі без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України. При укладенні таких договорів застосовується Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів), затверджене наказом МЗЕЗторгу України від 5 жовтня 1995 р. № 75, якщо українським законодавством не передбачено інших вимог до змісту та форми договорів, що укладаються за участю іноземних інвесторів на території України.

5. ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Хоч іноземне інвестування в Україні здійснюється без спеціального дозволу, однак для надання іноземним інвестиціям відповідного режиму передбачається їх державна реєстрація. Така реєстрація здійснюється згідно із ст. 13 Закону України “Про режим іноземного інвестування” і в порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій” від 7 серпня 1996 р. № 928.

Державна реєстрація іноземних інвестицій здійснюється Радою Міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями (далі – органи державної реєстрації) після їх фактичного внесення.

Для державної реєстрації іноземних інвестицій іноземний інвестор або уповноважена ним в установленому порядку особа (далі – заявник) подає погану державної реєстрації такі документи:

- інформаційне повідомлення встановленої форми про внесення іноземної інвестиції у трьох при мірниках з відміткою державної податкової інспекції за місцем здійснення інвестиції про її фактичне, внесення;
- документи, що підтверджують форму здійснення іноземної інвестиції (установчі документи, договори (контракти) про виробничу кооперацію, спільне виробництво та інші види спільної інвестиційної діяльності, концесійні договори тощо);
- документи, що підтверджують вартість іноземної інвестиції (відповідно до вимог, визначених ст. 2 Закону України “Про режим іноземного інвестування”);
- документ, що свідчить про внесення заявником плати за реєстрацію.

Орган державної реєстрації: фіксує дату надходження документів у журналі обліку державної реєстрації внесених іноземних інвестицій; протягом трьох робочих днів, починаючи з цієї дати, розглядає подані

документи; приймає рішення про реєстрацію іноземної інвестиції чи про відмову в ній.

Державна реєстрація іноземної інвестиції здійснюється шляхом присвоєння інформаційному повідомленню про внесення іноземної інвестиції реєстраційного номера, який на усіх трьох примірниках засвідчується підписом посадової особи та скріплюється печаткою органу державної реєстрації.

Перший примірник інформаційного повідомлення повертається заявникові як підтвердження факту державної реєстрації іноземної інвестиції, другий – надсилається поштовим відправленням Мінфіну України в день здійснення реєстрації іноземної інвестиції, третій – залишається в органі, що здійснив її реєстрацію.

Відмова в державній реєстрації іноземних інвестицій можлива лише у разі, якщо здійснення цієї інвестиції суперечить законодавству України, чи подані документи не відповідають вимогам зазначеного Положення. Відмова з мотивів недоцільності здійснення іноземної інвестиції не допускається.

Відмова у державній реєстрації оформляється письмово із зазначенням мотивів і може бути оскаржена у судовому порядку.

За державну реєстрацію іноземної інвестиції справляється плата у розмірі двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян на день здійснення реєстрації іноземної інвестиції. При цьому кошти, одержані за реєстрацію іноземної інвестиції, перераховуються до республіканського (Автономної Республіки Крим), обласних, Київського та Севастопольського міських бюджетів (50 відсотків) і до Державного бюджету України (50 відсотків).

У разі відмови у реєстрації кошти, сплачені за реєстрацію іноземних інвестицій, заявникові не повертаються.

Додаткові обсяги іноземних інвестицій після їх фактичного внесення також підлягають державній реєстрації відповідно до зазначеного Положення.

Державна реєстрація іноземної інвестиції діє протягом усього періоду функціонування інвестиції. В разі повної чи часткової репатріації іноземної інвестиції за кордон іноземний інвестор або уповноважена ним особа повинні повідомити про це відповідний орган державної реєстрації, про що останнім робиться відмітка на інформаційному повідомленні та відповідний запис у журналі обліку державної реєстрації внесених іноземних інвестицій.

Інформаційне повідомлення із зазначеною відміткою подається відповідним органам, установам у разі вивезення (переказу) іноземної інвестиції за кордон відповідно до законодавства.

Інформацію про зареєстровані іноземні інвестиції та репатріацію іноземних інвестицій за кордон органи державної реєстрації щоквартально надають Мінфіну України та Мінстату України за встановленими ними формами.

6. ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТОРА. ПІДПРИЄМСТВА З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

Іноземними інвесторами визнаються суб'єкти – нерезиденти, які проводять інвестиційну діяльність на території України, а саме:

- юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншої, ніж Україна, держави;
- фізичні особи – іноземні громадяни, які не мають постійного місця проживання в Україні та не обмежені у дієздатності;
- іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації;
- інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які визнаються такими відповідно до законодавства України.

Іноземні інвестори стають учасниками інвестиційних правовідносин лише за умови здійснення ними на території України інвестиційної діяльності (ст. 1 Закону України “Про режим іноземного інвестування”).

Отже, за українським законодавством особа визнається іноземним інвестором за наявності таких умов:

- для фізичної особи – іноземця – постійного місця проживання, а для інших суб'єктів – постійного місця знаходження за межами України;
- здійснення зазначеними особами господарської діяльності, пов'язаної з реалізацією іноземних інвестицій у передбачених законодавством формах.

Для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими законодавством України та міжнародними договорами України. Так, згідно з ч. 1 ст. 2 Закону України “Про страхування” страхова діяльність в Україні може здійснюватися виключно страховиками – резидентами України.

Іноземні інвестори можуть брати участь у приватизації майна державних підприємств у порядку, визначеному приватизаційним законодавством.

Для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери та територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності

Законами України можуть визначатися території, на яких діяльність іноземних інвесторів і підприємств з іноземними інвестиціями обмежується чи забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки.

Водночас у разі, якщо є відомості про те, що інші держави, митні союзи або економічні угруповання обмежують здійснення законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України на своїй території, в т. ч. пов'язаних із здійсненням ними інвестиційної діяльності, органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі) відповідно до їхньої компетенції мають право застосовувати адекватні заходи у відповідь на такі дії.

До заходів, що зазначені органи можуть застосовувати у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань, належать:

- застосування повної чи часткової заборони (повного чи часткового ембарго) на торгівлю;
- позбавлення режиму повного сприяння чи пільгового спеціального режиму;
- запровадження спеціального мита;
- запровадження режиму ліцензування та/або квотування зовнішньоекономічних операцій;
- запровадження індикативних цін щодо імпорту та/або експорту товарів;
- інші заходи, передбачені законами та міжнародними договорами.¹

Серед суб'єктів іноземного інвестування особливе становище посідає підприємство з іноземними інвестиціями – одна з найрозповсюдженіших форм, в якій здійснюється таке інвестування.

Підприємство з іноземними інвестиціями – це господарська організація (зазвичай низової ланки економіки) будь-якої організаційно-правової форми створена відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному фонді якої (за його наявності) становить не менше 10 відсотків. Така організація набуває статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на її баланс.

Іноземні інвестиції та інвестиції українських партнерів, в т. ч. внески до статутного фонду підприємства, оцінюються в іноземній конвертованій валюті та у валюті України за домовленістю сторін на основі цін міжнародних ринків або ринку України. При цьому перерахування інвестиційних сум в іноземній валюті у валюту України здійснюється за офіційним курсом валюти України, визначеним Національним банком України.

До установчих документів підприємства з іноземними інвестиціями ставляться спеціальні вимоги: крім відомостей, передбачених законодавством України для відповідних організаційно-правових форм підприємств, вони також мають містити відомості про державну належність засновників підприємства з іноземними інвестиціями.

Іноземна юридична особа, засновуючи чи беручи участь у заснуванні на території України суб'єкта підприємницької діяльності, повинна засвідчити свою реєстрацію у країні місцезнаходження відповідним документом, яким може бути витяг із торговельного, банківського або судового реєстру тощо (п. 5 Положення про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 травня 1998р. №740)¹

Майно, що ввозиться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємства, з іноземними інвестиціями (крім товарів для

реалізації чи власного споживання), звільняється від обкладення митом. Порядок пропуску такого майна на територію України визначається ст. 18 Закону України “Про режим іноземного інвестування” та постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок видачі, обліку і погашення векселів, виданих Щ час ввезення в Україну майна як внеску іноземного інвестора до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями, а також за договорами (контрактами) про спільну інвестиційну діяльність та сплати ввізного мита у разі відчуження цього майна від 7 серпня 1996 р.

Підприємство з іноземними інвестиціями є самостійним у здійсненні господарської діяльності. Воно самостійно визначає умови реалізації продукції (робіт, послуг), включаючи ціну на них, якщо інше не передбачено законодавством України

Продукція цих підприємств не підлягає ліцензуванню та квотуванню за умови її сертифікації як продукції власного виробництва у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Оподаткування підприємств з іноземними інвестиціями здійснюється у загальному для всіх суб'єктів підприємницької діяльності, порядку, тобто відповідно до податкового законодавства України.

Охорона та здійснення підприємствами з іноземними інвестиціями прав інтелектуальної власності забезпечується згідно з законодавством України. Ці підприємства самостійно приймають рішення про патентування (реєстрацію) в Україні та за кордоном винаходів, промислових зразків, товарних знаків, інших об'єктів інтелектуальної власності, що їм належать, керуючись при цьому українським законодавством.

Участь іноземного інвестора у підприємстві з іноземними інвестиціями може обмежуватися законодавством. Це стосується, наприклад, страхових організацій. Згідно з ч. 3 ст. 2 Закону України «Про страхування» загальна частка іноземних юридичних осіб та іноземних громадян у статутному фонді страховика, як правило, не може перевищувати 49 відсотків.

7. ІНВЕСТИЦІЙНІ ДОГОВОРИ ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТОРІВ

Хоча здійснення іноземних інвестицій у формі підприємств з іноземними інвестиціями є чи не найрозповсюдженішою формою, однак іноземні інвестиції можуть здійснюватися і в інших формах, в тому числі шляхом укладання концесійних договорів та договорів про спільну інвестиційну діяльність.

Загалом відносини щодо вкладення іноземних інвестицій опосередковуються за допомогою інвестиційного договору (у вузькому розумінні). Цей договір має такі характерні ознаки:

- особливий суб'єктний склад: однією зі сторін договору має бути іноземний інвестор;
- предмет договору – іноземна інвестиція, що здійснюється в будь-якій не забороненій законодавством України формі, та розмір якої фіксується в договорі;
- об'єкт інвестування, не заборонений законодавством України щодо іноземних інвестицій;
- мета договору – здійснення іноземної інвестиції й отримання як результату прибутку (доходу) чи досягнення соціального ефекту;
- необхідність дотримання письмової форми (а в передбачених законодавством випадках – нотаріально посвідченої); оскільки інвестиційна діяльність є різновидом зовнішньоекономічної діяльності (ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»), то при укладенні інвестиційних договорів, які опосередковують здійснення іноземного інвестування, слід дотримуватися спеціальних вимог щодо форми та змісту договору, притаманних для зовнішньоекономічних контрактів, якщо законодавство про режим іноземного інвестування³ та спеціальні закони (наприклад, Закон України «Про лізинг») не передбачають іншого.

Так, спеціальні вимоги встановлені законодавством щодо порядку укладання змісту і форми концесійних договорів.

Ці договори, укладаються Кабінетом Міністрів України або уповноваженим на це державним органом (щодо об'єктів права державної власності) та органом місцевого самоврядування (щодо об'єктів права комунальної власності) з іноземними інвесторами, і передбачають надання останнім прав на розробку та освоєння відновлювальних і невідновлюваних природних ресурсів, проведення господарської діяльності, пов'язаної з використанням об'єктів державної власності та комунальної власності не переданих підприємствам, установам, організаціям у повне господарське відання чи оперативне управління.

Концесійним договорам притаманні особливі ознаки, а саме:

- однією з сторін такого договору виступає держава в особі уповноваженого органу чи орган місцевого самоврядування;
- визначеність строку дії такого договору залежно від характеру та умов концесії (однак із законодавчим обмеженням мінімального та максимального строку дії договору);
- конкурентні засади укладання договору;
- спеціальна реєстрація укладених договорів. Концесійні договори умовно можна поділити на дві категорії:
 - концесійні договори, за якими іноземному інвестору передається право на використання природних ресурсів;
 - концесійні договори, за якими іноземному інвестору передається право на використання інших об'єктів, що перебувають у державній власності та комунальної власності й не передані підприємствам, установам, організаціям у повне господарське відання чи оперативне управління.

Наведена класифікація концесійних договорів зумовлена особливим правовим режимом природних ресурсів, що становлять об'єкт права власності Українського народу, і відповідно – особливим порядком

укладання концесійних договорів на право використання природних ресурсів.

Зазначені відносини регулюються законодавством про іноземні інвестиції, концесії та природоохоронним законодавством.

Так, ст. 3 Закону України “Про режим іноземного інвестування” до форм здійснення іноземних інвестицій відносить придбання іноземним інвестором самотійно чи за участю українських юридичних або фізичних осіб прав на користування землею та використання на території України її природних ресурсів (частиною яких є надра). Рівночасно ст. 13 Кодексу України про надра встановлює, то користувачами надр можуть бути підприємства, установи, організації, громадяни України, іноземні юридичні особи та громадяни, а ст. 68 цього кодексу передбачає, що іноземним юридичним особам і громадянам надра у користування та право на переробку мінеральної сировини надаються на конкурсній основі на підставі угод (контрактів), які укладаються відповідно до вимог зазначеного кодексу, інших законодавчих актів України та в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Порядок укладання контрактів на користування надрами за участю іноземних юридичних осіб і громадян був затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 листопада 1995 р. № 948і, дію якої було скасовано постановою Кабінету Міністрів України від 8 червня 1998 р. № 891, що затвердила Положення про порядок організації і проведення міжнародних конкурсів (тендерів) для укладання контрактів на користування надрами.

Усі види користування надрами згідно зі ст. 16 Кодексу про надра підлягають ліцензуванню³. Право отримати таку ліцензію передається переможцю міжнародного конкурсу (тендеру) на підставі підписаного між ним і замовником тендеру контракту на користування надрами (ч. 2 п. 44 Положення про порядок організації та проведення міжнародних конкурсів (тендерів) для укладання контракту для користування надрами). До типових умов такого контракту належать:

- сторони і предмет контракту;
- район проведення робіт;
- терміни та поняття, які використовуються в контракті;
- права сторін (учасників);
- оператор власник спеціального дозволу (ліцензії) або інша юридична особа, призначена його власником для проведення ліцензійної діяльності на об'єкті тендеру);
- заміна оператора;
- відповідальність сторін (учасників);
- умови повернення площ, які надаватимуться переможцю конкурсу (тендеру), й продовження терміну діяльності на об'єкті;
- умови реалізації продукції;
- застосування українського законодавства (оподаткування, нагляд і контроль, охорона навколишнього природного середовища, охорона надр і раціональне використання мінеральної сировини, припинення діяльності, право власності на геологічну інформацію тощо);
- форс-мажорні обставини; в використання українського потенціалу, підготовка національних кадрів;
- розв'язання спорів та арбітраж;
- порядок проведення та фінансування ліквідаційних робіт на об'єкті користування надрами;
- зобов'язання щодо конфіденційності;
- інформування сторін контракту;
- повноваження на підпис контракту.

Прикладом другої категорії концесійних договорів (концесійні договори, за якими іноземному інвестору передається право на використання об'єктів, що перебувають у державній або комунальній власності, але не передані підприємствам, установам, організаціям у повне господарське відання чи оперативне управління) може бути концесія на будівництво та реконструкцію автомобільних доріг, що регулюється Указом Президента

України “Про концесію на будівництво та реконструкцію автомобільних доріг” від 4 липня 1998 р. № 735/981. Цей нормативний акт визначає концесійний договір як письмову угоду між концесодавцем (спеціально уповноважений орган виконавчої влади) і концесіонером (юридична чи фізична особа без обмеження щодо державної належності), що визначає права та обов'язки сторін під час будівництва та експлуатації побудованої або реконструйованої концесіонером автомобільної дороги.

Концесійний договір укладається з переможцем концесійного конкурсу. У договорі повинні зазначатися:

- сторони договору;
- об'єкт концесії, строк дії договору;
- порядок та умови повернення об'єкта концесії концесодавцю;
- умови, строки і порядок внесення плати за надання концесії;
- зобов'язання концесодавця щодо передачі об'єкта концесії і його право на контроль за використанням цього об'єкта;
- зобов'язання концесіонера щодо утримання об'єкта в робочому стані;
- умови страхування об'єкта концесії;
- перелік юридичних фактів, за яких є можливою зміна умов концесійного договору чи його розірвання на вимогу однієї зі сторін;
- відповідальність сторін і порядок розв'язання спорів;
- фінансові гарантії сторін;
- розмір і порядок внесення плати за проїзд автомобільними дорогами;
- інші умови, що передбачаються в договорі за згодою сторін.

Нещодавно (16 липня 1999 р.) прийнятий Закон “Про концесії” визначає правові засади відносин концесії державного та комунального майна (в тому числі порядок укладання, істотні умови та форму концесійного договору). Рівночасно спеціальними законами про концесійну діяльність можуть бути передбачені особливості здійснення такої діяльності в окремих сферах господарювання.

Крім концесійних договорів, іноземним інвесторам надається також право укладати договори (контракти) про спільну інвестиційну діяльність (виробничу кооперацію, спільне виробництво тощо), не пов'язані зі створенням юридичної особи. Господарська діяльність на підставі таких договорів регулюється законодавством України (зокрема статтями 430–434 Цивільного кодексу, що регулюють Договірні відносини щодо сумісної діяльності), а на сторони цих договорів покладаються додаткові обов'язки: вести окремий бухгалтерський облік та складати звітність про операції, пов'язані з виконанням цих договорів (контрактів); відкрити окремі рахунки в установах банків України для проведення розрахунків за цими договорами (контрактами); зареєструвати ці договори (контракти) у терміни та порядку, що встановлюються постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність” від 30 січня 1997р. № 112.

Для інвесторів, що здійснюють інвестиції за договорами (контрактами) про спільне інвестування, законодавством передбачаються деякі переваги. Зокрема, майно (крім товарів для реалізації або власного споживання), що ввозиться в Україну іноземними інвесторами на строк не менше 3-х років з метою інвестування на підставі зареєстрованих договорів (контрактів), звільняється від обкладення митом. Однак прибуток, отриманий від спільної діяльності за такими договорами (контрактами) оподатковується відповідно до законодавства України (тобто в загальному для національних суб'єктів підприємницької діяльності порядку).

Різновидом договорів про спільне інвестування є договір про виробничу кооперацію. За цим договором два та більше учасників господарських відносин, в т. ч. іноземний інвестор, беруть на себе зобов'язання з метою досягнення спільного господарського результату в різних сферах співробітництва (виробничій, науково-технічній, збутовій, управлінській тощо). Характерною особливістю такого договору є:

- мета – досягнення спільного господарського результату (випуск готової продукції, передавання однією стороною результатів своєї діяльності іншій для забезпечення кожному із учасників кооперації можливості досягнення передбаченого в договорі кінцевого результату);

- фіксація в договорі організаційно-правового механізму координації спільної діяльності учасників.

Лаконічність національного законодавства щодо особливостей встановлення договірних відносин у сфері виробничої кооперації між іноземними та вітчизняними суб'єктами господарювання зумовлює доцільність використання розроблених Європейською комісією ООН рекомендацій щодо складання договорів:

- на спорудження великих промислових об'єктів;
- про міжнародне передавання виробничого досвіду і знань у машинобудуванні;
- про промислове співробітництво;
- про сумісну діяльність між сторонами, які об'єдналися для здійснення конкретного проекту;
- з неконсультативного інжиніринга;
- з надання міжнародних послуг, пов'язаних з матеріально-технічним обслуговуванням, ремонтом та експлуатацією промислових та інших споруд.

Іншою комісією ООН – з права міжнародної торгівлі розроблено Правові рекомендації щодо складання міжнародних контрактів на будівництво промислових об'єктів.

На території країн, що входять до складу СНД, діє прийнята 23 грудня 1993 р. Угода про загальні умови та механізм підтримки розвитку виробничої кооперації підприємств і галузей держав – учасниць СНД, ст. 4 якої передбачає, що основною ланкою виробничої кооперації та прямих зв'язків є договори (контракти), які укладаються суб'єктами господарювання на підставі відповідних міжурядових, галузевих та міжвідомчих угод.

8. СИСТЕМА ГАРАНТІЙ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕТОРІВ

Залучення іноземних інвестицій в національну економіку неможливо досягти без встановлення державою системи гарантій для іноземних інвесторів. Законом України “Про режим іноземного інвестування” (статті 8–12) та п. 5 Постанови Верховної гади України про введення цього Закону в дію передбачені такі гарантії:

- гарантії у разі зміни законодавства: якщо в подальшому спеціальним законодавством України про іноземні інвестиції будуть змінюватися гарантії захисту інвестицій, зазначені в Законі України “Про режим іноземного інвестування”, то протягом 10 років з дня набрання чинності таким законодавством на вимогу іноземного інвестора застосовуються державні гарантії захисту іноземних інвестицій, зазначені в згаданому законі) до іноземки інвестицій, що були фактично здійснені та зареєстровані до набрання чинності зазначеним Законом, застосовуються державні гарантії, встановлені чинним на той час законодавством;

- гарантії щодо примусових вилучень: встановлена заборона націоналізації іноземних інвестицій, а також їх реквізиції (за винятком випадків реквізиції для здійснення рятівних заходів у разі стихійного лиха аварій, епідемій, епізоотій, що проводиться на підставі рішень органів, уповноважених на це Кабінетом Міністрів України, і повинна супроводжуватися швидкою, негайною і ефективною компенсацією іноземному інвестору завданих йому збитків – на основі поточних ринкових цін та/або обґрунтованої оцінки, підтвердженою аудитором або аудиторською фірмою);

- гарантії щодо незаконних дій державних органів та їхніх посадових осіб, які передбачають право іноземних інвесторів на оскарження таких дій, а також на компенсацію та відшкодування збитків, завданих іноземним інвесторам внаслідок дій, бездіяльності чи неналежного виконання державними органами України чи їхніми посадовими особами передбачених

законом обов'язків щодо іноземного інвестора чи підприємства з іноземними інвестиціями;

- гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності, що полягають у закріпленні за іноземним інвестором права на повернення не пізніше 6 місяців з дня припинення інвестиційної діяльності своїх інвестицій в натуральній формі або у валюті інвестування в сумі фактичного внеску (з урахуванням можливого зменшення статутного фонду) без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі за реальною ринковою вартістю на момент припинення інвестиційної діяльності, якщо інше не встановлено законодавством або міжнародними договорами України;

- гарантії переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій: іноземним інвесторам після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів гарантується безперешкодний і негайний переказ за кордон прибутків, доходів та інших коштів в іноземній валюті одержаних на законних підставах внаслідок здійснення іноземних інвестицій відповідно до порядку, визначеному Національним банком України.

9. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ СПЕЦІАЛЬНИХ (ВІЛЬНИХ) ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН

У спеціальних (вільних) економічних зонах регулювання іноземних інвестицій може мати свою специфіку, що встановлюється законодавством України про спеціальні (вільні) економічні зони. Однак правовий режим іноземних інвестицій, що запроваджується у таких зонах, не може створювати умови інвестування та здійснення господарської діяльності менш сприятливі, ніж встановлені Законом України «Про режим іноземного інвестування».

Правовий режим спеціальних (вільних) економічних зон (дані – ВЕЗ) регулюється:

Законом України “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” від 13 жовтня 1992 р., який визначає порядок створення і ліквідації та механізм функціонування спеціальних (вільних) економічних зон на території України, загальні правові і економічні основи їх статусу, а також основні правила регулювання відносин суб'єктів економічної діяльності цих зон з місцевими Радами народних депутатів, органами державної виконавчої влади та іншими органами;

- постановою Кабінету Міністрів України “Про концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні” від 14 березня 1994 р. № 167;

- законами (а протягом трьох років після набуття чинності Конституцією України це можуть бути Укази Президента України, що видаються ним згідно з п. 4 Розділу XV Конституції України) про створення окремих вільних зон, що визначають статус і територію спеціальної (вільної) економічної зони, а також строк, на який вона створюється (наприклад, Указ Президента України “Про спеціальну економічну зону “Славутич” від 18 червня 1998 р. № 657, Указ Президента України “Про спеціальні економічні

зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області 1998 р.

- постанов Уряду України, що видаються на підставі законів або указів про створення спеціальних (вільних) економічних зон (наприклад, постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку пріоритетних видів економічної діяльності на території пріоритетного розвитку в Донецькій області, для яких встановлено спеціальний режим інвестиційної діяльності” від 27 липня 1998р. № 1165, постанова Кабінету Міністрів України “Про спеціальну економічну зону “Славутич” якою затверджено Положення про цю зону та Положення про порядок розгляду та затвердження інвестиційних проектів, що реалізуються на території зони “Славутич” від 27 липня 1998 № 1166, постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про порядок розгляду та схвалення інвестиційного проекту, видачі дозволу на провадження діяльності на територіях спеціальних економічних зон та на територіях пріоритетного розвитку в Донецькій області” від 27 липня 1998 р. №1168.

Спеціальна (вільна) економічна зона – це частина території України, на якій встановлюються та діють спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування та дії законодавства України. В спеціальних (вільних) економічних зонах створюються сприятливі митні умови та режим митного оподаткування: пільговий режим та рівень оподаткування, специфічні валютно-фінансові умови банківсько-кредитної системи, система кредитування та страхування, умови окремих видів платежів і система державного інвестування. При цьому сприятливі умови господарської діяльності запроваджуються не лише для національних, а й іноземних юридичних і фізичних осіб.

Спеціальні (вільні) економічні зони створюються з метою залучення іноземних інвестицій та сприяння їм активізації спільної з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг,

залучення і впровадження нових технологій, ринкових методів господарювання, розвитку інфраструктури ринку, поліпшення використання природних і трудових ресурсів, прискорення соціально-економічного розвитку України.

Залежно від господарської спрямованості та економіко-правових умов розрізняють такі види ВЕЗ:

Зовнішньоторговельні зони – частина території держави, на якій товари іноземного походження можуть зберігатися, купуватися та продаватися без сплати мита та митних зборів або з її відстроченням. Метою створення цих ВЕЗ є активізація зовнішньої торгівлі (імпорт, експорт, транзит) за рахунок надання митних пільг, послуг щодо зберігання та перевалки вантажів, надання в оренду складів, приміщень для виставочної діяльності, а також послуг щодо доробки, сортування, пакетування товарів тощо. Зовнішньоторговельні зони можуть створюватися у таких організаційних формах: вільні порти («порто-франко»), вільні митні зони (зони франко), митні склади.

Комплексні виробничі зони – частина території держави, на якій запроваджується спеціальний (пільговий податковий, валютно-фінансовий, митний тощо) режим економічної діяльності з метою стимулювання підприємництва, залучення інвестицій у пріоритетні галузі господарства, розширення зовнішньоекономічних зв'язків, запозичення нових технологій, забезпечення зайнятості населення. Такі зони можуть мати форму експортних виробничих зон, де розвивається насамперед експортне виробництво, орієнтоване на переробку власної сировини та переважно складальні операції, та імпортоорієнтованих зон, головною функцією яких – розвиток імпортозамінних виробництв.

Науково-технічні зони – ВЕЗ, спеціальний правовий режим яких орієнтований на розвиток наукового та виробничого потенціалу, досягнення нової якості економіки через стимулювання фундаментальних і прикладних досліджень, з подальшим "провадженням результатів наукових розробок у

виробництво. Такі зони можуть існувати у формі регіональних інноваційних центрів – технополісів, районів інтенсивного наукового розвитку, високотехнологічних промислових комплексів, науково-виробничих парків (технологічних, дослідницьких промислових, агропарків), а також локальних інноваційних центрів та опорних інноваційних пунктів.

Туристсько-рекреаційні зони – ВЕЗ, що створюються в регіонах, з багатим природним, рекреаційним та історико-культурним потенціалом, з метою ефективного його використання і збереження а також активізації підприємницької діяльності (в тому числі із залученням іноземних інвесторів) у сфері рекреаційно-туристичного бізнесу.

Банківсько-страхові (офшорні) зони – це зони, в яких запроваджується особливо сприятливий режим здійснення банківських і страхових операцій в іноземній валюті для обслуговування нерезидентів. Офшорний статус надається банківським і страховим установам, що були створені за участю лише нерезидентів і обслуговують лише ту частину їх підприємницької діяльності, що здійснюється за межами України.

Зони прикордонної торгівлі – частина території держави на кордонах із сусідніми країнами, де діє спрощений порядок перетину кордону та торгівлі.

Крім вищезазначених, в Україні можуть створюватися ВЕЗ інших типів, а також комплексні спеціальні (вільні) економічні зони, що поєднують у собі риси та елементи зон різних типів.

Класифікувати ВЕЗ можна й за іншими ознаками. Так, за критерієм відкритості розрізняють ВЕЗ інтеграційні (діяльність яких спрямовується на тісну взаємодію з позазональною економікою країни), та анклавні (орієнтовані на зв'язки із зовнішнім ринком); залежно від місцезнаходження розрізняють зовнішні ВЕЗ (розміщені на кордоні з іншими державами) та внутрішні (розміщені у внутрішніх районах країни).

Крім спеціальних (вільних) економічних зон, розрізняють території України, на яких запроваджується на певний термін спеціальний режим інвестиційної діяльності, що передбачає надання податкових і митних пільг

для суб'єктів підприємницької діяльності (в т. ч. іноземних інвесторів), які уклали договір з місцевими державними адміністраціями щодо реалізації інвестиційного проекту. Так, Законом України “Про спеціальний режим інвестиційної діяльності в Закарпатській області” від 24 грудня 1998 р. у цій області було запроваджено строком на 15 років спеціальний режим інвестиційної діяльності, який передбачає:

1) звільнення не більш як на 5 років від обкладення ввізним митом і податком на додану вартість під час ввезення в Україну устаткування та обладнання (крім підакцизних товарів) для реалізації інвестиційного проекту;

2) звільнення на 2 роки від оподаткування прибутку новоствореного, в тому числі в процесі реструктуризації, підприємства, інвестиція в яке є еквівалентною не менш як 250 тис. доларів США, а також прибутку діючого підприємства, одержаного від інвестування в його реконструкцію або в його модернізацію, якщо така інвестиція дорівнює не менш як 250 тис. доларів США; з третього по п'ятий рік прибуток такого підприємства оподатковується за ставкою в розмірі 50 відсотків діючої ставки оподаткування;

3) звільнення на 2 роки новостворених підприємств від сплати збору до Державного інноваційного фонду;

4) невключення до валового доходу підприємства з метою оподаткування одержаної згідно з інвестиційним проектом суми інвестиції у вигляді:

- коштів;
- матеріальних цінностей;
- нематеріальних активів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджено згідно з законами (процедурами) держави інвестора чи міжнародними торговельними звичаями, а також експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау.

Спеціальні (вільні) економічні зони створюються Верховною Радою України за ініціативою Президента України, Кабінету Міністрів України або місцевих Рад народних депутатів України та місцевої Державної адміністрації. В такому ж порядку відбуваються зміни статусу та території ВЕЗ.

Закон встановлює певні вимоги до документів про створення ВЕЗ щодо їх складу та змісту. Ці документи повинні містити:

а) рішення місцевої Ради та місцевої державної адміністрації з клопотанням про створення спеціальної (вільної) економічної зони (у разі створення ВЕЗ за їхньою ініціативою) або письмову згоду відповідних місцевих Рад народних депутатів і місцевих державних адміністрацій, на території яких має бути розташована спеціальна (вільна) економічна зона (у разі створення ВЕЗ за ініціативою Президента України чи Кабінету Міністрів України);

б) проект положення про її статус і систему управління, офіційну назву ВЕЗ;

в) точний опис кордонів ВЕЗ і карту її території;

г) техніко-економічне обґрунтування доцільності створення і функціонування ВЕЗ, в якому визначаються: мета, функціональне призначення та галузева спрямованість її діяльності; етапи розвитку із зазначенням часу їх здійснення; ступінь розвитку виробничої й соціальної інфраструктури, інфраструктури підприємств та можливості їхнього розвитку в майбутньому; вихідний рівень розвитку економічного, наукового та іншого потенціалу з урахуванням специфічних умов створення ВЕЗ; рівень забезпеченості кваліфікованими кадрами; обсяги, джерела та форми фінансування на кожному етапі створення та розвитку ВЕЗ; обґрунтування режиму ціноутворення, оподаткування, митного регулювання, валютно-фінансового та кредитного механізму;

д) проект Закону про створення конкретної ВЕЗ.

Управління ВЕЗ має певну специфіку, яка проявляється в тому, що:

а) структура, функції та повноваження органів управління ВЕЗ визначаються залежно від її типу, розмірів, кількості працівників та/або мешканців на території спеціальної (вільної) економічної зони;

б) місцеві Ради народних депутатів та місцеві державні адміністрації здійснюють свої повноваження на території ВЕЗ з урахуванням специфіки її статусу, визначеної законом про її створення;

в) державне регулювання діяльності спеціальної (вільної) економічної зони здійснюють органи державної виконавчої влади України до компетенції яких входить контроль за додержанням вимог законодавства України на території, де створено ВЕЗ, керуючись при цьому чинним законодавством України та законодавчим актом про конкретну спеціальну (вільну) економічну зону;

г) орган господарського розвитку і управління та суб'єкти економічної діяльності ВЕЗ є самостійними у здійсненні своєї діяльності стосовно органів державного управління України, за винятками, передбаченими законодавчими актами України.

Специфіка управління ВЕЗ полягає також у тому, що органами управління таких зон незалежно від їх типу є:

- місцеві Ради народних депутатів і місцеві державні адміністрації в межах своїх повноважень;

- орган господарського розвитку і управління спеціальної (вільної) економічної зони, що створюється за участю суб'єктів економічної діяльності України та іноземних суб'єктів такої діяльності. Функції цього органу може бути покладено на одного з суб'єктів економічної діяльності ВЕЗ.

Місцеві Ради народних депутатів і місцеві державні адміністрації, на території яких розташована ВЕЗ, здійснюють свої повноваження на території зони у повному обсязі, якщо законодавчими актами про створення спеціальних (вільних) економічних зон не передбачено інше. Крім того, до сфери повноважень місцевих Рад народних депутатів і місцевої державної адміністрації належить:

- внесення пропозицій щодо змін у статусі ВЕЗ в порядку, встановленому чинним законодавством;

- вирішення разом з органами державної виконавчої влади, суб'єктами економічної діяльності та профспілковими організаціями спеціальної (вільної) економічної зони питань, пов'язаних зі специфікою правового та фінансового забезпечення, соціального захисту громадян України, які проживають на території зазначеної зони;

- укладання з органом господарського розвитку спеціальної (вільної) економічної зони генеральної угоди про передачу в її користування земельних Ділянок, об'єктів інфраструктури, розташованих на Цій території, та природних ресурсів.

Місцеві Ради народних депутатів і місцеві державні адміністрації, на території яких розташована ВЕЗ, можуть мати своїх представників у керівництві органу господарського розвитку і управління ВЕЗ

Функції та повноваження органу господарського розвитку і управління ВЕЗ визначаються законом про створення конкретної спеціальної (вільної) економічної зони.

До компетенції органу господарського розвитку і управління ВЕЗ належать:

- забезпечення загальних умов її функціонування;
- визначення її перспективних напрямів розвитку;
- експлуатація та будівництво мереж транспорту, зв'язку, енергопостачання та інших об'єктів виробничої інфраструктури, що використовуються для загальних потреб;

- розвиток мережі комунікаційних зв'язків з партнерами за межами ВЕЗ;

- організація міжнародних торгів з метою розміщення на території ВЕЗ нових виробництв;

- упорядкування та надання суб'єктам господарської діяльності ВЕЗ у користування земельних ділянок, об'єктів інфраструктури та передача їм у користування природних ресурсів;

- видача дозволів (ліцензій) суб'єктам господарської діяльності ВЕЗ на будівництво нових господарських об'єктів, реєстрація суб'єктів економічної діяльності та інвестицій, здійснюваних у ВЕЗ.

Виконавчим директором органу господарського розвитку спеціальної (вільної) економічної зони може бути як громадянин України, так і громадянин іншої країни, який працює за строковим контрактом.

Орган управління спеціальної (вільної) економічної зони створюється відповідно до постанови Уряду України, яка видається на підставі Закону України чи Указу її Президента про створення відповідної ВЕЗ. Так, постановою Кабінету Міністрів України “Про заходи щодо створення спеціальної економічної зони “Славутич” від 18 січня 1999 р. № 64 створено державне підприємство “Адміністрація спеціальної економічної зони “Славутич” та затверджено його статут. Це орган управління спеціальною економічною зоною “Славутич”, що створюється на період до 2010 року відповідно до Указу Президента України “Про спеціальну економічну зону “Славутич” від 18 червня 1998 р- № 657, в межах одноіменного міста Київської області. Контроль за діяльністю Адміністрації ВЕЗ “Славутич” покладено на спостережну раду, затверджену постановою Уряду.

На всі суб'єкти та об'єкти економічної діяльності ВЕЗ поширюється система державних гарантій щодо захисту інвестицій, передбачена законодавством України про інвестиційну діяльність та іноземні інвестиції.

Суб'єкти ВЕЗ самостійно визначають своїх контрагентів за договорами. На них не може покладатися обов'язок укладати державні контракти (виконувати державне замовлення) на реалізацію продукції власного виробництва.

ВЕЗ є тимчасовими утвореннями.

ВЕЗ вважається ліквідованою з моменту закінчення строку, на який її було створено, якщо його не буде продовжено Верховною Радою України, або з моменту прийняття відповідного закону про її ліквідацію, якщо вона ліквідується до закінчення строку, на який її було створено.

У разі ліквідації ВЕЗ держава відповідно до законодавства України гарантує збереження у повному обсязі всіх майнових і немайнових прав суб'єктів ВЕЗ.

Спори, що виникають у зв'язку з ліквідацією спеціальної (вільної) економічної зони між органом господарського розвитку і управління, суб'єктами економічної діяльності спеціальної (вільної) економічної зони та ліквідаційною комісією, підлягають розгляду в судових або арбітражних органах України, а спори за участю іноземного суб'єкта економічної діяльності, що діє в цій зоні, – в судових та арбітражних органах за погодження

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє нам зробити наступні висновки.

1. Інвестиційна діяльність - організована діяльність, що здійснюється в реально існуючих у країні умовах господарювання за допомогою практичних дій суб'єктів інвестиційної діяльності, функцій яких полягають у цілеспрямованому процесі знаходження необхідної кількості інвестиційних ресурсів, виборі відповідних об'єктів чи інструментів для їх вкладання, розробці і впровадженні поетапної інвестиційної програми чи стратегії та забезпеченні ефективної її реалізації з метою отримання прибутку та/чи іншого позитивного ефекту. З юридичної точки зору інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

2. Інвестори - це суб'єкти інвестиційної діяльності, що приймають рішення щодо вкладання власних, позикових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування. Інвестори можуть виступати в ролі вкладників, кредиторів, покупців, а також виконувати функції будь-якого учасника інвестиційної діяльності. Суб'єктами інвестиційної діяльності (інвесторами і учасниками) можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави в особі урядів.

3. На сучасному етапі характерною особливістю законодавчої бази з регулювання інвестиційної діяльності в Україні є наявність двох великих нерівнозначних блоків нормативно-правових актів: спеціального інвестиційного та допоміжного. У першому визначено базові поняття щодо іноземних інвестицій та інвестиційної діяльності, прав і обов'язків об'єктів та суб'єктів інвестиційної діяльності, гарантій захисту іноземних інвестицій в Україні тощо; у другому – взаємовідносини у сфері зовнішньоекономічної, інноваційної, митної, податкової, валютної, бюджетної, кредитної, підприємницької та інших видів діяльності, які також впливають на процес

залучення іноземних інвестицій та реалізацію інвестиційних проектів. У сфері інвестиційної діяльності діють:

- положення Конституції України щодо забезпечення державою соціальної спрямованості економіки України; права власності (у т.ч. інтелектуальної); права на підприємницьку діяльність тощо;
- положення кодексів: Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, зокрема щодо правового регулювання інвестиційної діяльності, іноземних інвестицій, спеціальних (вільних) економічних зон, концесії тощо;
- положення Законів України «Про інвестиційну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних(вільних) економічних зон», «Про концесії», «Про наукову і науково-технічну діяльність» та ін.;
- положення підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють окремі питання здійснення інвестиційної діяльності. Така розгалужена система нормативно-правових актів свідчить про те, що держава вживає заходи з метою створення в Україні належних умов здійснення інвестиційної діяльності шляхом закріплення на законодавчому рівні принципів та правил її здійснення.

4. Та все ж система нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні потребує вдосконалення, незважаючи на наявність розгалуженого законодавства щодо здійснення інвестиційної діяльності. Неузгодженість законів фактично негативно впливає на інвесторів та бажаючих вкладати кошти в економіку України. Державі необхідно активізувати інвестиційні процеси, удосконалюючи нормативно-правову базу, забезпечуючи належні умови для підприємств з іноземними інвестиціями, створюючи відповідні передумови та гарантії, завдяки яким інвестори можуть бути впевнені у завтрашньому дні. Кодифікація сприятиме посиленню стабільності законодавства, створенню чіткої системи нормативних актів, що базуватиметься на науковому фундаменті та забезпечуватиме оптимальну узгодженість між чинними нормами; у свою

чергу, це дозволить вирішити два взаємопов'язані завдання – вдосконалення і змісту, і форми законодавства. Прийняття Інвестиційного кодексу України стане важливим кроком удосконалення інвестиційного законодавства та правового регулювання інвестиційної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белоліпецький В.Г. Финансовый менеджмент / В.Г. Белоліпецький. - М.: КНОРУС, 2006 - 448 с.
2. Вінник О. М. Інвестиційне право. Навч. посібник / О. М. Вінник. – К.: Атіка, 2000. – 328 с.
3. Вовчак О. Д. Інвестування : навч. посібн. / О. Д. Вовчак. – Львів : Новий Світ–2000, 2008. – 544 с.
4. Гапак Н. Законодавчі чинники формування інвестиційної політики як складової бізнесового клімату / Н. Гапак // Регіональна економіка. – 2002. – №3. – С. 71-81.
5. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: від 16.01.2003, № 436-IV із змінами та доповненнями. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.
6. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування. [Текст] : навч. посіб. / А. П. Дука. – К. : Каравела, 2007. – 424 с.
7. Задыхайло Д. В. Инвестиционное право Украины: Сборник нормативно-правовых/ Д. В. Задыхайло. – Харьков : Эспада, 2002. – 752 с.
8. Иванов Г. И. Инвестиции: сущность, виды, механизмы функционирования [Текст] / Г. И. Иванов. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 352 с.
9. Інвестиційне законодавство України // Український інвестиційний журнал. – 2002. – № 10. – 89 с.
10. Конституція України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 серп. 2008 р. : (відповідає офіц. текстові). – К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2008. – 48 с.
11. Кухар В. І. Удосконалення правового регулювання інвестиційних відносин як складова інвестиційної політики держави / В.І. Кухар // Вісник господарського судочинства. – 2004. – № 3. – С. 226-229. 31
12. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність [Текст] : підручник / Т.В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

13. Мельник В. В., Козюк В. В. Міжнародна інвестиційна діяльність: Навч. посібник / В. В. Мельник, В. В. Козюк. – Тернопіль : Карт-бланш, 2003. – 249 с.
14. Мисько Н. С. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні / Н. С. Мисько // Управління розвитком. – 2014. – № 6. – С. 62-65.
15. Омельченко А. В. Інвестиційне право: навч. посібник / А. В. Омельченко. – К. : КНЕУ, 1999. – 176 с.
16. Панчишин С. М. Макроекономіка: Навчальний посібник. - К. : Либідь, 2002. - 614 с.
17. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом [Текст] : навч. посібн. / А. А. Пересада. – К. : Лібра, 2002. – 462 с.
18. Погасій С. О. Інвестиційний менеджмент (в прикладах і завданнях): [Текст] навч. посібник / С. О. Погасій, О. В. Познякова, Ю. В. Краснокутська; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2009. – 337 с.
19. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон : Закон України від 13.10.1992 р. № 2673-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50. – Ст. 676.
20. Про захист іноземних інвестицій: закон України від 18.09.1991, № 1560-ХІІ [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
21. Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії: Указ Президента України від 19.02.94 р. № 55/94 // [Електронний ресурс]: Правова система «Інфодиск: Законодавство України». К. : ТОВ «Інфодиск», 2008. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). [Правова серія «Інфодиск»]. Систем. вимоги: P-233 ; 32 Мб RAM ; CD-ROM Windows 95OSR2/98/NT SP6/2000/XP.
22. Про інвестиційну діяльність: закон України від 18.09.1991, № 1560- ХІІ [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> 32
23. Про інститути спільного інвестування (пайові та інвестиційні фонди) : Закон України від 15 березня 2001 року № 2299-ІІІ [Електронний ресурс]. –

- Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2299-14>.
24. Про концесії : Закон України від 16. 07. 1999 р. ВВР №1023-VI 19. 02. 09 ВВР №2850-VI 22. 12. 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
25. Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна»: закон України від 21.10.2010, № 2623-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-17>
26. Про режим іноземного інвестування: закон України від 19.03.1996, № 93/96-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>
27. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999 р. № 991-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40. – Ст. 363.
28. Про спеціальні економічні зони та спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області: Закон України від 24.12.1998 р. № 356-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 7. – Ст. 50.
29. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць від 06.09.2012, № 5205-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>
30. Рейтинг Doing Business-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.net/news/602584-ukraina-mojet-uluchshit-pozitsii-vreytinge-doing-business-v-sleduyuschem-godu-ekspert.html>.
31. Рибій О. В. Національне законодавство та прямі іноземні інвестиції: аналіз деяких аспектів правового регулювання / О.В. Рибій // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2005. – № 2–3 (19–20). – С. 43 -47. 33
32. Сердюк М.А. Правове регулювання іноземного інвестування в Україні / М.А. Сердюк, О.Г. Розметова // Вісник «Економіка». Наукове видання Київського нац. ун-тету ім. Тараса Шевченка. Вип. 50. – Київ, 2001. – С.33-

35.

33. Стефанович Є.А. Інвестиційна діяльність як економічне явище [Текст] / Є.А. Стефанович // Економіка та держава. – 2010. – № 11. – С. 60–64.

34. Фархутдинов И. З. Иностранные инвестиции: глобальные правовые парадигмы / И. З. Фархутдинов // Политика и право. – 2003. – № 10. – С. 56–71.

35. Череп А. В. Інвестиційна діяльність в Україні: стан та шляхи її активізації [Текст] / А. В. Череп, Г. І. Рурка. // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво : науково-виробничий журнал. – 2011. – № 3. – С.48-52

36. Чернадчук В.Д. Основи інвестиційного права України / Чернадчук В.Д., Сухонос В.В., Чернадчук Т.О. ; за ред. В.Д. Чернадчука. – Суми : ВТД «Університетська книга». – К. : Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2015. – 352с.

37. Шарп У. Ф. Инвестиции / У. Ф. Шарп, Г. Дж. Бэйли ; пер. с англ. – М. : Инфра, 2007. – 1042 с.

38. Щербина В. С. Господарське право : підручник/ В. С. Щербина. – 5-те вид., перероб. І допов. – Київ : Юрінком Інтер, 2012. – 600 с.

39. Щукін Б. М. Інвестування: Курс лекцій / Б. М. Щукін. – К. : МАУП, 2004. – 216 с.